

λόγων γραμμών, διὰ τὰ ἐρμηνεύει σκηνὰς μυ-
στικοπαθοῦς ἐκστάσεως, ἀνεῦρε τὴν τεχνικὴν
δυσκαμψίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν. «Τὰ Χριστοῦγεν-
νά» του καὶ τὰ «Δεκαπέντε Μυστήρια» του
ὑπενθυμίζουσι τὴν καρτερικὴν εὐλάβειαν τοῦ
Μεσαιῶνος.

Ὁ κ. *Ang. Donnay* ἐκθέτει ἀριθμὸν προχα-
ραγμάτων, χάριτος τόσον ἀδόλου καὶ αἰσθημα-
τος τόσον ἄβροῦ, δι' ὧν ἐκόσμησε βιβλία καὶ
ἐπιθεωρήσεις καὶ ἄτινα μετὰ χάριτος εἰκονί-
ζουσι τὴν σύννον καὶ μειδιῶσαν προσωπι-
κότητα τοῦ καλλιτέχνου τούτου, τοῦ τόσῳ βα-
θέως πρωτοτύπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Βελγικὴ
Μούσα ἐπεφύλαξε νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ πολυτιμώ-
τερα μυστικά της. Ὁ νοσταλγὸς καὶ γλυκύς ποιη-
τὴς τῶν «Ἐγκωμίων τῆς ζωῆς» κ. *Max Elskamp*
ἐκθέτει Εἰκονογραφίαν θελκτικῆς ἀφελείας.

Τὰ χαριτωμένα *ex libris* τοῦ κ. *Gust. Max Ste-*

vens ἐκπροσωποῦσι σχεδὸν μόνα αὐτὰ τὸ θελ-
κτικὸν αὐτὸ εἶδος τῆς διακοσμητικῆς τῶν βι-
βλίων. Ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης ἀπέστειλε σειρὰν
ἐκμαγείων, ἐν οἷς ἀπετύπωσεν ἐντονωτάτας
συνθέσεις εἰδώλων καλλιτεχνῶν καὶ συγγραφέων.

Ὁ κ. *Fernand Khnopff* ἐκθέτει μερικά ἐξώφυλα
βιβλιοδετικῆς καὶ συμβολικῆς εἰκονογραφίας,
ἐν οἷς ἀνευρίσκει τις ὅλην τὴν ψυχρὰν ἀγνότη-
τα τῆς ἀγερώχου καὶ σιωπηλῆς τέχνης του. Ἐκ
τῶν ἔργων τοῦ κ. *Ed. Tytgat* ἐξέχει «Χριστὸς»,
ὃν εἰργάσθη κατὰ τὴν ἄκαμπτον τεχνουργίαν
τῶν πρώτων Βέλγων ζωγράφων. Ἐν τῷ διαμερί-
σματι τοῦ ἐξ Ἀμβέρσης Ὁμίλου τοῦ *Scalden*
θανυμάζει τις ἐπίσης τὰς χαλκογραφίας τοῦ κ.
Van Offel, τὰ *caux-fortes* τοῦ κ. *Van der Loo*,
ἐγγεγραμμένα ἰσχυρῶς, τέχνης ἀσφαλοῦς καὶ φαν-
τασίας πλουσίας.

[Ἔπεται τὸ τέλος.]

← J E F L A M B E A U X →

ΕἶΤΑ τὸν Mignon, τὸν De
Vigne, τὸν Dillens, καὶ τὸν
Mennier ἢ Φλαμανδικὴ
Σχολὴ ἀπόλλυσι μίαν ἀ-
κόμη δόξαν τῆς, τὸν γλύ-
πτην *Jef Lambaux*. Ἰσχυρὸς
καὶ καχεκτικὸς κατὰ τὴν
παιδικὴν του ἡλικίαν μό-
λις κατώρῳσε νὰ μάθῃ

ὀλίγην ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Ἀκαταπαύστως
ὁμως ἐζωγράφιζε καὶ ὁ πατὴρ του ἀπελιπθίσει
διὰ τὴν ἐν τοῖς γράμμασι πρόδον του ἀπεφάσισε
νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἀμ-
βέρσης. Ἀλλ' ὁ διευθύνων αὐτὴν *De Keyser* ἤρνεῖτο
νὰ δεχθῇ τὸν δεκαετῆ μόλις *Jef* ὡς ἀκατάλλη-
λον διὰ τὴν κλασικὴν τοῦ ἰδρύματος διδασκαλίαν.
Αἱ παρακλήσεις τοῦ πατρὸς ἐπείσαν τέλος τὸν
διευθύνοντα καὶ μετὰ διετίαν ὁ μικρὸς ὑπεβάλλετο
εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ προπλάσματος. Μετὰ
τριετῆ παρὰ τινι γλύπτῃ ἐργασίαν ἐπεδόθη εἰς
τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ξύλου καὶ τοῦ λίθου· δεκα-
πενταετῆς εἰσήλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ *Jean*
Geef, ἐν ᾧ εἰργάσθη καὶ τὸ πρῶτον ἔργον του
«Ὁ Πόλεμος». Εἰκοσιδιετῆς ἔλαβε τὴν παραγ-
γελίαν τοῦ μνημείου *Jordansens*, ὅπερ ἐστήθη ἐν
Ruise καὶ μετ' ὀλίγον μετέσχε τοῦ διαγωνισμοῦ
τῆς Ρώμης. Τὸ θέμα ἦτο «Ὁ Θάνατος τοῦ Ἰου-
λίου Καίσαρος». Ἀλλ' ὁ καλλιτέχνης ἠγνόει καὶ
τὸ ὄνομα ἀκόμη τοῦ ἀνδρός! Καὶ ἀπέτυχεν. Νέον
ἔργον του ὁ «Κύκλος παιδῶν» ἐπίσφρει ἐπ'
αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ἢ ἔλλειψιν ὁμως παραγγελίων
τὴν ἀναγκάζει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιστρέψῃ πληθύν-
των φίλων του ἐν Παρισίοις. Τὰ ἔτη ἐκεῖνα τῷ διή-
νοισαν εὐρύτερον ὄριζοντα ἀλλ' ἐπένετο. Τῷ 1880 ὁ
Maurice Caston, ἐργαζόμενος τότε τὸ *Panopticum*

τῆς πλατείας *Monnaie*, τῷ παρήγγειλε μορφὰς ἐκ
κηροῦ διὰ τὸ μουσεῖόν του. Ἐκέρδιζεν ἡμερησίως
20 φράγκα. Ἀληθινὴ δι' αὐτὸν τύχη! Μετὰ ταῦτα
ἐγκατέστη ἐν Ἀμβέρσῃ, ἐνθα ἀπεπεράτωσε τὸ
πληρὲς ζωῆς σύμπλεγμά του «Φίλημα», ὅπερ ἔτυχεν
ἐν Βρυξέλλαις τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου καὶ τὸ ὁποῖον
ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ μουσείου τῆς Ἀμβέρσης. Τὸ
1882 ἐπέτυχε νὰ σταλῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τῆς
γενετήρας του ὡς ὑπότροφος εἰς Ἰταλίαν. Δια-
τρίβων ἐν Φλωρεντίᾳ ἐμελέετα ἀδιακόπως τὰ ἔργα
τοῦ *Μιχαὴλ Ἀγγελου* ὡς καὶ ἐν Ρώμῃ, ἐνθα ἐφι-
λοτέγησε τὴν θαυμασίαν «*Βακχίδα*» τῆς Κρήνης
τοῦ *Brabo*, μνημείου ἀνεγερθέντος ἐν Ἀμβέρσῃ
ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ *Δημαρχείου*.

Ἐπανελθὼν ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του
ἐν Βρυξέλλαις, ἐγκατέστη ἐκεῖ, ἐργασθεὶς τὸ ἐξο-
χον σύμπλεγμα «Οἱ Ἀθληταί», ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ
μουσείου τῆς Δρέσδης, τὴν «Μέθη» ἀνήκουσαν
εἰς τὸν βαρῶνον *Empain* τῷ 1887 ἐξέθηκεν ἐν
Γάνδῃ τὸ πρόπλασμα τοῦ ἔργου «Τὰ Ἀνθρώπινα
Πάθη» τοῦ ἀποπερατωθέντος τῷ 1894. Εἶτα εἰρ-
γάσθη τὰ ἔργα: «Τρελλὸ τραγοῦδι» ἀγορασθὲν
ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Βρυξέλλων, «Τύψεις τῆς
συνειδήσεως» κτήμα τοῦ μουσείου τοῦ Λου-
ξεμβούργου, «Ὁ ἐκφωλευτὴς τῶν αἰτωῶν», «*Φαῦ-
νος δειχθεὶς*», ἔργον τυχὸν μεγάλου βραβείου ἐν
Ἄγ. Λουδοβίκῳ καὶ ἀγορασθὲν ὑπὸ τῆς πόλεως
Λιέγης, «Ἡ ἀπαγωγὴ», «Ἡ ρῆξις», «Ὁ τρελ-
λὸς χορὸς» ἀληθινὸν ἀριστούργημα τὸ μνημεῖον
τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 ἐν *Tirlemont*, κτλ.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ δῆμος τοῦ *Saint-Gilles*
τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπὲς ἐργαστήριον, ὅπερ ἤδη
θὰ μεταβληθῇ εἰς μουσεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ συγ-
κεντρωθῇ τὸ ἔργον τοῦ *Lambaux*.

Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι μέγιστον. Ὁ *Van Zype*
λέγει περὶ τοῦ *Lambaux* μίαν ἀλήθειαν ὑπ' αὐ-
τῶν τῶν ἔργων τοῦ τεχνίτου ἐπικυρουμένην: ὅτι ἐν

ἐαυτῷ συνήγωνε μέχρι παροξυσμοῦ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς φλαμανδικῆς φυλῆς, τὰ ἐνστικτικὰ τῆς ἀμείωτα ὑπὸ τῆς μορφώσεως ἐν μιᾷ πρωτοτύπῳ προσωπικότητι, ἧς τὰ ἔμφυτα τοῦ χαρακτῆρος στοιχεῖα οὐδεμίαν ὑπέστησαν μέχρι τέλους τοῦ βίου ἀλλοίωσιν. Καὶ τοιουτοτρόπως προτερῆματα καὶ μειονεκτήματα ἰσορροποῦν θαυμασίως εἰς ἓνα ρυθμὸν ψυχικῆς διαχύσεως ἐλευθέρως καὶ συγχρόνως ἀγρίας, ὅπως ἡ Φύσις ὅτε μὲν δεικνύεται ὀρμητικῆ, παράφορος, ὅτε δὲ ἀποτόμως συνεσταλαμμένη καὶ περιδεῆς εἰς στιγμὰς ἀγίας καὶ εὐγενοῦς γαλήνης».

Καλλίτερον δὲν δύναται νὰ ἐπιξηγηθῇ ὁ χαρακτῆρ τῆς τέχνης τοῦ Lambaex, τῆς δυνατῆς καὶ ἀνομοίου ταύτης τέχνης, ἀλληλοδιαδόχως ἀγροίκου καὶ εὐγενοῦς, τῆς τέχνης, ἧτις ἐνέπνευσε τὴν «Μέθην» καὶ τὰ «Ἀνθρώπινα πάθη» καὶ προτομὴν γυναικὸς ἀγνῶς περιπαθῆ τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μιεκι» παρὰ ἐὰν ἀναμνησθῇ ὅτι ὁ Lambaex ἦτο αὐτοδημιουργημα. Μόνον ὁ ἔρωσ τῆς τέχνης τὸν ἀπρησχόλει καὶ τὸν ἐνεθουσίαζεν. Οὐδὲν κατώρθωσε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν καλλιτεχνικὴν ταύτην μανίαν του. Τὸ ἐνστικτικὸν μόνον του ἐνήργει, νικῶν, μεθύον ἐκ τῆς νίκης. Ἡ τέχνη του ἐτήρησε τὴν ἀνυπότακτον τραχύτητά της, ἐνίοτε ἀκαλαίσθητος, ἀγροίκος, ὅπως ὁ ἴδιος καλλιτέχνης διεφύλαξε τὸν τραχὺν φλαμανδικὸν τόνον καὶ μετὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν του. Οὕτω δὲ μόνον ἐξηγεῖται πῶς ἡ φύσις αὐτῆ ἐπιτέλεσε τόσα πράγματα χωρὶς νὰ ἦναι ὀπλισμένη διὰ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, ἡ φύσις, ἧτις ἔδωκε ζωὴν εἰς τόσον ὠραιότητα ὑπ' αὐτῆς μόνης δημιουργηθείσης, ὑπὸ μόνης τῆς μαγείας τῆς φαντασίας του, ἀγνοῦσης τὰ διδάγματα τῶν προγενεστέρων του.

Παρζέφεροτο συχνά. Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμη τὰς παραφορὰς του, νὰ μὴ ἀνελάμβανέ τις τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν ἐν μέσω τοῦ ἐργαστηρίου ἐκεῖνου, τοῦ πλήρους ἀπὸ ἐκμυχθῆα, προπλάσματα, μεγάλων συνθέσεων σχεδιάσματα καὶ ὅταν ἐν τῷ πλημμυεῖ καὶ θερμῷ λεκτικῷ τοῦ καλλιτέχνης ἀπεγυμνοῦτο ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων ἀσχολιῶν διὰ νὰ σχολιάσῃ τὰ εἰδῶλα τῆς λατρείας του καὶ ὅταν ἀποτόμως ἐπιπτον τὰ καλύμματα ἀπὸ τοῦ πηλοῦ καὶ ἐπαρουσιάζετο θριαμβευτικὸν τὸ δημιουργηθὲν κάλλος, τότε, αἱ ἀδυναμίαι ἀπεσβέννυντο καὶ δὲν ἐσκέπτετό τις ἢ τὰ πρὸ αὐτοῦ ἀριστουργήματα καὶ διηρωτᾶτο: διὰ τίνος θαύματος ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ὁ ἀγνοῶν ἴσως καὶ τὴν λέξιν πανθεισμὸς, ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῶν τραχέων προτύπων του — καὶ ταῦτα ἦσαν χωρικοὶ καὶ παλαιστοὶ ἀγοραῖοι — ὅλην τὴν πανθειστικὴν πίστιν, τὴν τότεν ἀσυνειδήτως ἀποτυπώσασαν τὴν κυριαρχίαν τῆς εἰρηρικῆς καλλονῆς τῆς; Ὁ Lambaex ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὸ ἔργον του. Κάποτε κάποιος ἐπέκρινε μερικὰ μικρὰ ἔργα του.

— Εἶναι μικρά, ἀπήνησεν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν βλάπτει. Μετὰ ἑκατὸν ἔτη ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ λογαριάζωνται πλέον ἄλλ' ἔχω κάμη ἔργα, τὰ ὅποια θὰ θαυμάζωνται καὶ τότε ἀκόμη».

Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Lambaex δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας καὶ τοῦτου, διότι αἱ βιωτικαὶ ἀνάγκαι τὸν ἠνάγκαζον πολλὰ νὰ ἐκποιῇ πρωίμως ἄλλ' ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνατριχιαστικοῦ «Φιλήμα-

τος», τοῦ τολμηροῦ ἔργου τοῦ Brahe, τοῦ «Τρελλοῦ χοροῦ» καὶ τῶν «Ἀνθρωπίνων παθῶν», παλλομένων ὅλων ἐξ οἴστρου ὑπερόχου, θὰ μείνῃ. Ὁ γλύπτης τοῦ Jordaens, ὅστις ὠνειρεύετο διαρκῶς τὸν Μιχαήλ-Ἀγγελον, ἐγνώρισε τὴν δόξαν ἐν τῇ ζωῇ ἔσχε θαυμαστάς ἐνεθουσιώδεις, ἀλλὰ καὶ σφοδρὸς κατηγόρους. Ἡ ἐπερχομένη γενεά, κριτῆς ἀμερόληπτος, θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν φλαμανδὸν τοῦτον, τὸν μάγον μύστην τῆς ζωικῆς εὐρωστίας, ἐξέχουσαν θέσιν. Ἀπὸ ἐνδὸς ἔτους φοβερὰ νόσος ἐκδηλωθεῖσα βιαίως, κατεπόνθησε τὰ νεῦρα του, ἐξάλισε τὸν νοῦν του καὶ τὸν ἀπέσπασε τοῦ ἔργου του.

Μόλις πρὸ τριῶν μηνῶν ἐλπίσας δυνατὴν ἀνάρρωσιν συνήνεσε νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν κλινικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐτελεύτησεν. Ἦθελε νὰ μένῃ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του νυχθημερόν. Δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐγερθῇ ἄλλ' ἔμεινε καθηλωμένος ἐπὶ μακρὰς ἔδρας, μέσῳ τῶν ἡμιτελῶν ἔργων του, τῶν προπλάσμάτων τῶν προτύπων του.

*

Ὁ Lambaex εἰργάζετο ἀπὸ τῆς χαραυγῆς μέχρι τῆς δειλῆς τὴν δ' ἐσπέραν διήρχετο διαλογιζόμενος τὴν προσεχῆ ἐργασίαν του. Ὅπου καὶ ἂν μετέβαινε περιετοιχίζετο ὑπὸ νεαρῶν καλλιτεχνῶν, ἀκρωόμενος διαφόρων συνομιλιῶν, ἀνεζητῶν διαρκῶς τὰ πρότυπά του. Ὅταν ἀνεχάλυπτε κανέν, προσεκολλᾶτο μὲ ἀκούραστον ὑπομονὴν καὶ διὰ νὰ τὸ πῶσιν νὰ ποζάρῃ καὶ νὰ τὸ διατηρήσῃ ἐπιεικῶς ὡς μὸδελλον ἐξώθειεν ἀφειδῶς. Γὰρ συνέθη ἐπανειλημμένως νὰ κάμῃ διαθέματα, νὰ μετέλθῃ ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀποφυλακίσῃ κάποιον, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνάγκην διὰ νὰ τὸν χρησιμοποίησῃ ὡς μὸδελλον εἰς ἓν ἔργον, τὸ ὅποιον ὠνειρεύετο.

Τὸ ζωηρὸν τοῦτο πάθος, ἐξαιρετικὸν διὰ τὴν τέχνην του, ἐδίδεν εἰς τὸν μικρὸσωμον καλλιτέχνην ἐν ἰδιαιτέρον μεγαλεῖον.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης Ἰουνίου μετὰ τὴν κηδείαν εἰς τὸ ἐν Βρυξέλλαις Parc du Cinquantenaire ἐδόθη πρὸς τιμὴν του ἑορτῆ. Πολυάριθμοι καλλιτέχνηαι συνεκεντρώθησαν διὰ νὰ καταθέσωσι δέσμην ἀνθέων πρὸ τοῦ βάνθρου τῶν «Ἀνθρωπίνων παθῶν», τοῦ ἀριστουργήματος τῶν ἔργων του. Πρὸ τοῦ τύμβου, οὕτως εἶπεῖν, τοῦτου εἰς καλλιτέχνης, ὅστις πρότερον κατελέγετο μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων του, ὁ ζωγράφος Jean Delvill, εἶπεν ἐξ ὀνόματος ὅλωι:

«Πρὸ τοῦ ἀναμφιλέκτου μεγαλεῖου τοῦ ταλάντου τοῦ Lambaex σιγῶσιν ὅλα τὰ πάθη καὶ αἱ ἀτομικαὶ περὶ τέχνης ἀρχαὶ καὶ αἱ κεκαλυμμέναι σημαῖαι κλίνουσι καὶ χαιρετῶσιν» εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς κοινῆς ἀλληλεγγύης, ἧτις ὀφείλει νὰ δεσπόζῃ πάσης ἄλλης. Διότι, ὅταν οἱ καλλιτέχνηαι ζῶσιν εἰς καιροῦς, καθ' οὓς τὰ Κράτη δὲν ἐννοοῦσι πάντοτε τὴν ἀποστολὴν καὶ τὰ καθήκοντά των πρὸς τὴν Τέχνην, ὀφείλομεν πρὸ παντὸς νὰ προσπαθῶμεν νὰ συσφιγξώμεν τοὺς δεσμοὺς τῆς κοινῆς ἀλληλεγγύης»

Μετὰφοραὶ ΝΙΟΒΗΣ

